Undervisningsmateriale om genforeningen

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING **1**

KORT INTRODUKTION TIL DET SLESVIGSKE SPØRGSMÅL: **2**

TIDEN IMELLEM 1864 OG 1920 SET FRA DE DANSKSINDEDE NORDSLESVIGERES PERSPEKTIV. **6**

FRA 1864 TIL PRAGFREDEN: 6
GRUPPEARBEJDER MED FORSKELLIGE TEMAER I TIDEN: 7
1: De dansksindedes dilemmaer: *7*
2 + 3: Skolen (2 grupper) *7*
4: Møder *8*
6 + 7 + 8: Von Köller-perioden: (3 grupper) *8*
OPSAMLENDE DISKUTERENDE SPØRGSMÅL: 8

TIME MED SANGE I FOKUS: **9**

1: DANMARK DEJLIGST VANG OG VÆNGE (HØJSKOLESANGBOGEN, 475) 9
2: VELKOMMEN I DEN GRØNNE LUND 9
3: DENGANG JEG DROG AFSTED. (HØJSKOLESANGBOGEN, 488) 11
4: DET HAVER SÅ NYLIGEN REGNET (HØJSKOLESANGBOGEN, 497) 11
5: HØJE NORD, FRIHEDS HJEM. 11
6: DU SKØNNE LAND MED DAL OG BAKKER FAGRE (HØJSKOLESANGBOGEN, 434) 12
7: DET LYDER SOM ET EVENTYR (HØJSKOLESANGBOGEN, 499) 12

OVERGANG TIL FØRSTE VERDENSKRIG OG GENFORENINGEN. **12**

KORT INTRODUKTION TIL BAGGRUNDEN FOR AFSTEMNINGERNE **13**

ANALYSE AF AFSTEMNINGSPLAKATER **14**

DEMOKRATISKE PRINCIPPER **15**

INSPIRATION TIL ET BREDERE UNDERVISNINGSFORLØB **16**

LITTERATURLISTE **18**

Indledning

Det er vanskeligt for elever at sætte sig ind i de danske nordslesvigeres tankegang i årene før Genforeningen. I dag stiller ingen spørgsmål ved grænsen, og hverken danskheden eller den danske stat er særligt truet. Vi tager i høj grad vores nationale tilhørsforhold for givet. Det er ikke længere en kampplads, hvor vi har behov for at udleve vores nationalitet ved at synge om den, skrive om den på sten eller på anden vis fejre den. Den er der bare. Sådan har det ikke altid været.
I dette undervisningsmateriale er der lagt fokus på, hvordan sang har haft en vigtig betydning som samlende faktor i Sønderjylland. Det hele handler imidlertid ikke om sang, og sang kan fylde mere eller mindre, alt efter hvad man ønsker at lægge vægt på i forløbet. Materialet er også ment som en inspiration til at tage forskellige problemstillinger og temaer op i undervisningen. Visse af disse er

ikke i dette materiale fuldt udfoldet, men kan sikkert sammenstykkes af de materialer, den enkelte lærer kender i forvejen.

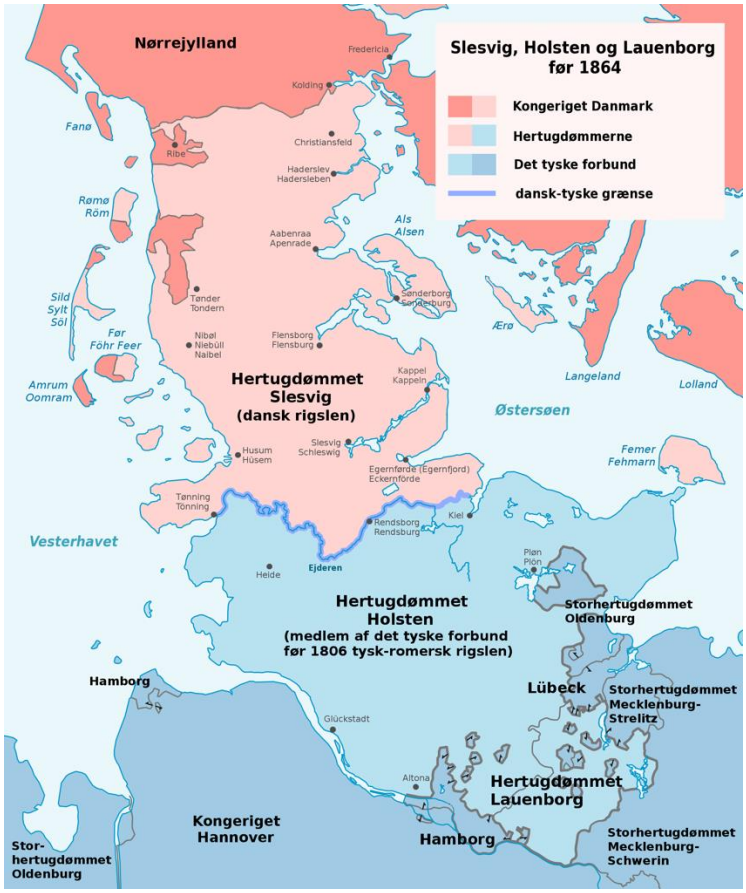
Det er tanken, at et forløb som dette kunne berøre følgende faglige mål i læreplanen:

–_redegøre for centrale udviklingslinjer og begivenheder i Danmarks, Europas og verdens historie
–_redegøre for sammenhænge mellem den lokale, nationale, regionale, europæiske og globale udvikling
–_reflektere over samspillet mellem fortid, nutid og fremtid samt over mennesket som historieskabt og historieskabende
–_anvende en metodisk-kritisk tilgang til at udvælge og analysere historisk materiale, herunder eksempler på brug af historie
–_opnå indsigt i, hvordan historiefaget kan medvirke til at forstå og løse problemer i nutiden
–_formulere historiske problemstillinger og relatere disse til elevernes egen tid
–_formidle og remediere historiefaglige problemstillinger mundtligt og skriftligt og begrunde de formidlingsmæssige valg
–_behandle problemstillinger i samspil med andre fag
–_demonstrere viden om fagets identitet og metoder.

Aabenraa, april 2019
Lars Damkjær, lektor på Sønderborg Statsskole

Kort introduktion til det slesvigske spørgsmål:

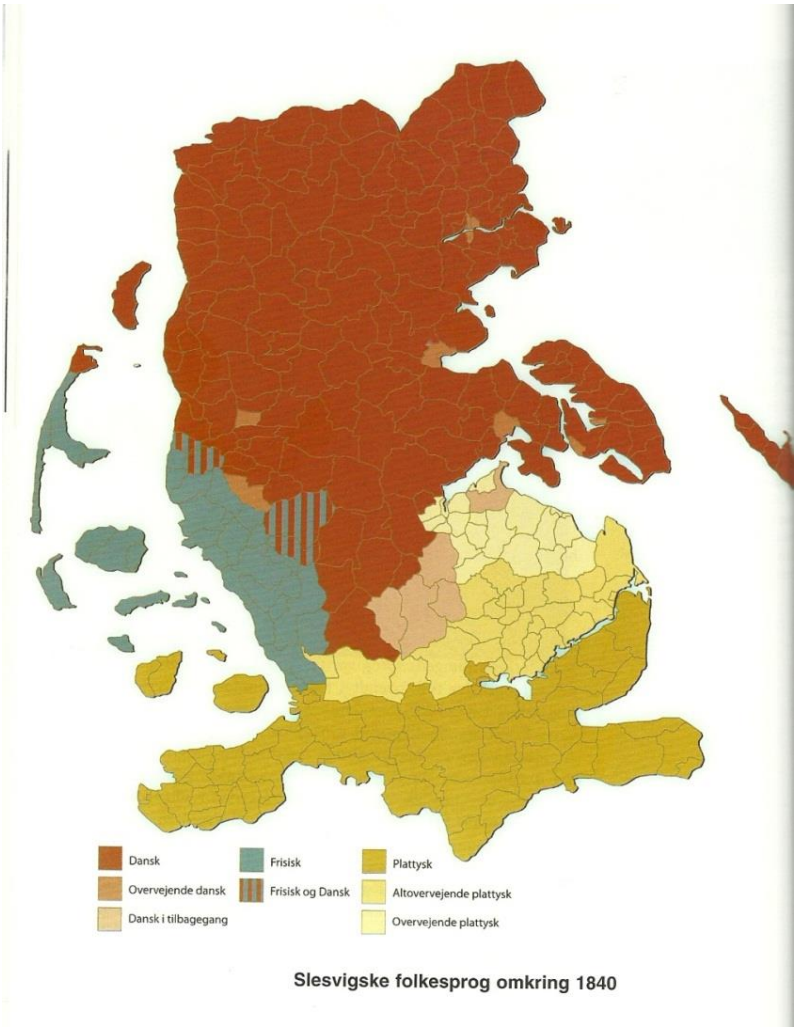
Den danske grænse ved Kruså er en relativt ny streg på landkortet. Først for omkring 100 år siden kom grænsen imellem Danmark og Tyskland til at gå netop her. Grænsen går på tværs af det område, der historisk er blevet kaldt Slesvig. Området strækker sig fra Kongeåen ved Kolding og ned til floden Ejderen. Slesvig har historisk set hørt til Danmark, men blev i middelalderen udskilt som et hertugdømme. Det var fra 1460 imidlertid den danske konge, der var hertug over Slesvig, men området hørte ikke administrativt til kongeriget. Syd for floden ligger Holsten. Også dette område var den danske konge hertug over, men modsat Slesvig har dette område altid været præget af tysk sprog og kultur.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Hertugd%C3%B8mmerne.png

I løbet af 1800-tallet opstod der en voksende bevidsthed i befolkningen om hvilken nationalitet, man tilhørte. Det havde tidligere ikke haft den store betydning, eftersom den brede befolkning hverken kunne læse eller skrive endsige havde del i magten. Men med skoleloven fra 1814 skulle alle børn lære at læse og skrive. På dette tidspunkt begyndte mange også at kræve demokratiske reformer.

Det viste sig i løbet af de næste årtier, at befolkningen i Slesvig var delt i en dansksindet del og en tysksindet del.

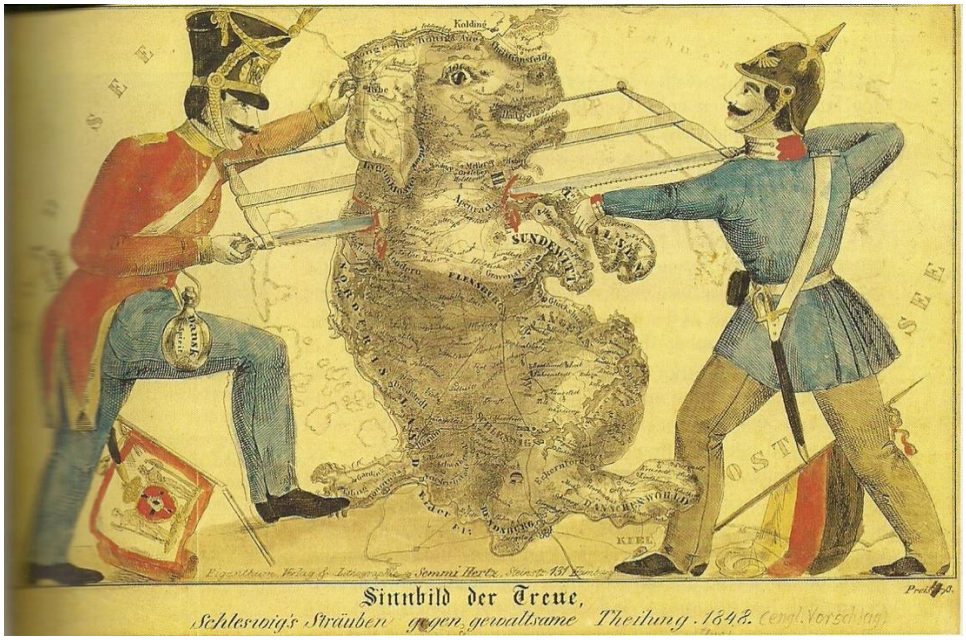

Slesvigske folkesprog omkring 1840

(Kilde: Hansen, Hans Schultz, i: *Sønderjyllands historie* bd. 2, p. 64, Historisk Samfund for Sønderjylland, 2009)

De tysksindede i Slesvig ønskede sammen med holstenerne at løsrive Slesvig og Holsten fra Danmark og orientere sig imod de øvrige tyske stater sydpå. De dansksindede ønskede en tilknytning til Danmark.

Denne konflikt endte i en krig, Treårskrigen i 1848-1850, hvor de tysksindede slesvig-holstenere forsøgte at løsrive hertugdømmerne fra Danmark. Undervejs blev det foreslået at dele Slesvig, men på begge sider blev dette forslag afvist.

En dansk og en tysk soldat i færd med at dele Slesvig. Hamborgsk karikaturtegning.
(Kilde: Hansen, Hans Schultz, i: *Sønderjyllands historie* bd. 2, p. 101, Historisk Samfund for Sønderjylland, 2009)

Krigen endte med, at det slesvig-holstenske oprør imod den danske stat blev slået ned. Men problemerne blev ikke løst. Stadig bestod den danske konges lande af Kongeriget Danmark, det danske hertugdømme Slesvig, hvor befolkningen i den sydlige del var tysksindet, samt de to tyske hertugdømmer, Holsten og Lauenburg (et lille hertugdømme, som den danske konge havde fået som erstatning for Norge i 1814).

Danmark forsøgte at løse denne umulige situation ved i november 1863 at knytte det danske hertugdømme, Slesvig tættere til kongeriget og forsøge at udskille de tyske hertugdømmer ved at lave en fællesforfatning for Danmark og Slesvig.

Herved overtrådte Danmark en international aftale fra 1855. Dette gav den preussiske kansler Bismarck en anledning til at erklære Danmark krig.
I krigen i 1864 tabte Danmark alle hertugdømmerne. Disse blev nu indlemmet i Preussen og fra 1871 i Det tyske Kejserrige. Grænsen imellem Danmark og Tyskland kom herefter til at gå lige syd for Kolding:

Kilde: https://www.graenseforeningen.dk/leksikon/g/13085

Heller ikke denne grænsedragning tog imidlertid hensyn til befolkningens ønsker. I den nordlige del af Slesvig var befolkningen dansksindet, men skulle nu leve under tysk styre.
Først lige efter Første verdenskrig, i 1920, blev der afholdt folkeafstemninger i Slesvig, der fastlagde grænsen, som vi kender den i dag.

Tiden imellem 1864 og 1920 set fra de dansksindede nordslesvigeres perspektiv.

Fra 1864 til Pragfreden:

Lektietekst: Buch, Jørn: Synnejysk historie, 2005 p. 100-102.

Man kunne forestille sig en introduktionstime, hvor ovenstående intro samt siderne 100-102 fra Jørn Buchs "Synnejysk historie" var lektietekst. Alt efter hvor meget eleverne er blevet introduceret til begrebet national identitet, kan dette inddrages som indledning. En skelnen imellem den forfatningsbaserede og den kulturelle nationalfølelse kan være et gavnligt analyseredskab. Den forfatningsbaserede, der giver borgere i en stat lige vilkår, rettigheder og pligter, kan tilvælges. Den kulturelle, der bygger på sprog, traditioner og skikke, er sværere at ændre.

Der findes et overblikskapitel om disse problemstillinger i Gyldendals "Fokus 2", kapitel 4, skrevet af Inge Adriansen. Denne tekst egner sig dog bedre sidst i dette forløb end i starten.

Gruppearbejder med forskellige temaer i tiden:

Varighed: ca. 2 moduler á 90 minutter.

Eleverne inddeles i op til 7 grupper. Man kan udelade nogle af temaerne, hvis der ikke er elever nok). Teksterne består primært af citater fra erindringer fra sønderjyder, der har oplevet tiden imellem 1864 og 1920.
Det er tanken, at de mange temmeligt malende situationer, der opridses i kilderne, kunne inspirere eleverne til at lave et lille skuespil eller en film, der formidlede nogle af de dilemmaer og konflikter, som fandt sted i perioden. Disse kunne så fremvises for kammeraterne.

1: De dansksindedes dilemmaer:

Efter 1864 udvandrede en stor del af den dansksindede nordslesvigske befolkning. Enten til Danmark eller, som så mange andre europæere i de år, til USA.

Lektietekst: Ingvorsen, Leif: *"Det lyder som et eventyr*," Bogans forlag 1995, pp. 33-38

Spørgsmål: Hvilke dilemmaer stod dansksindede nordslesvigere i, når det kom til udvandring eller tysk militærtjeneste?

Hvordan vil I formidle de oplysninger, I har fået fra de læste beretninger til jeres kammerater?

2 + 3: Skolen (2 grupper)

Lektietekst: Ingvorsen, Leif: *"Det lyder som et eventyr*," Bogans forlag 1995, pp. 45-60

Teksten kan deles i to dele. Begge grupper læser den halve sides indledning s. 45.

Gruppe 2: (Denne gruppe kan udelades, hvis, der ikke er elever nok)

Første gruppe læser fremtil s. 52 nederst.

Arbejdsspørgsmål: Med hvilke virkemidler forsøgte man fra tysk side at påvirke de dansksindede børn?

Hvordan vil I formidle de oplysninger, I har fået fra de læste beretninger til jeres kammerater?

Gruppe 3:

Anden gruppe læser fra s. 52 nederst.

Arbejdsspørgsmål:

Hvordan kan sange og det at synge anvendes som henholdsvis opdragelse eller protest?

Hvordan vil I formidle de oplysninger, I har fået fra de læste beretninger til jeres kammerater?

4: Møder

Lektietekst: Ingvorsen, Leif: *"Det lyder som et eventyr*," Bogans forlag 1995, pp. 86-92

Arbejdsspørgsmål:

Hvordan forsøgte tyske myndigheder at forhindre dansksindede i at forsamle sig?
Hvilke midler havde de dansksindede imod disse tiltag?

Hvordan vil I formidle de oplysninger, I har fået fra de læste beretninger til jeres kammerater?

6 + 7 + 8: Von Köller-perioden: (3 grupper)

Lektietekst: Ingvorsen, Leif: *"Det lyder som et eventyr*," Bogans forlag 1995, pp. 95-109.

Teksten kan deles i tre dele – således tre grupper.: s. 95-102, 102-104 og 104-109.

Hvilke tiltag blev forsøgt imod de dansksindede?
Hvilken effekt havde de?
Hvorfor endte tyske myndigheder med at opgive Köllers politik?

Hvordan vil I formidle de oplysninger, I har fået fra de læste beretninger til jeres kammerater?

Opsamlende diskuterende spørgsmål:

Lektietekst: Buch, Jørn: Synnejysk historie, 2005 p. 104.

Diskuterende spørgsmål:
Hvordan vil I karakterisere det tyske kejserrige som samfund?
Hvilke dilemmaer stod tyske embedsmænd i i deres møde med de dansksindede nordslesvigere?

Perspektiverende spørgsmål til debat:
Kan man sammenligne forholdene for de dansksindede nordslesvigere med måden vi ser på f.eks. ghettoer i dag?
Hvorfor? / Hvorfor ikke?

Til læreren:

Det er vigtigt, at der ikke opstår en forestilling om, at Det tyske Kejserrige var det samme som Hitlers totalitære stat i 1930'erne. Tværtimod var der tale om en retsstat, hvad der også bliver bevidnet i flere af kilderne.

Det perspektiverende spørgsmål kunne trække temaer op som: parallelsamfund, muslimske friskoler, genopdragelsesrejser, (som nævnes i Ingvorsens bog s. 102-103.)
Der er naturligvis den fundamentale forskel imellem situationen i det nuværende Danmark og dengang, at de dansksindede nordslesvigere jo altid havde boet i området. Men forsøget på aktivt at påvirke deres nationale tilhørsforhold med diverse tiltag fra myndighedernes side samt diskussionen af, hvilke midler en stat kan og bør betjene sig af i den sammenhæng kunne måske vække elevernes interesse for spørgsmålet og bidrage til at kaste lys over begrebet nationalt tilhørsforhold. Man kunne f.eks. fremdrage Skrumsagers tanker s. 37 i Ingvorsens bog, hvor han taler om forholdet mellem hjerne og hjerte.
s. 72-73 i Ingvorsens bog taler Axel Henningsen om begrebet "Zweiströmigkeit". Noget som elever med udenlandsk baggrund måske kunne nikke genkendende til.

Time med sange i fokus:

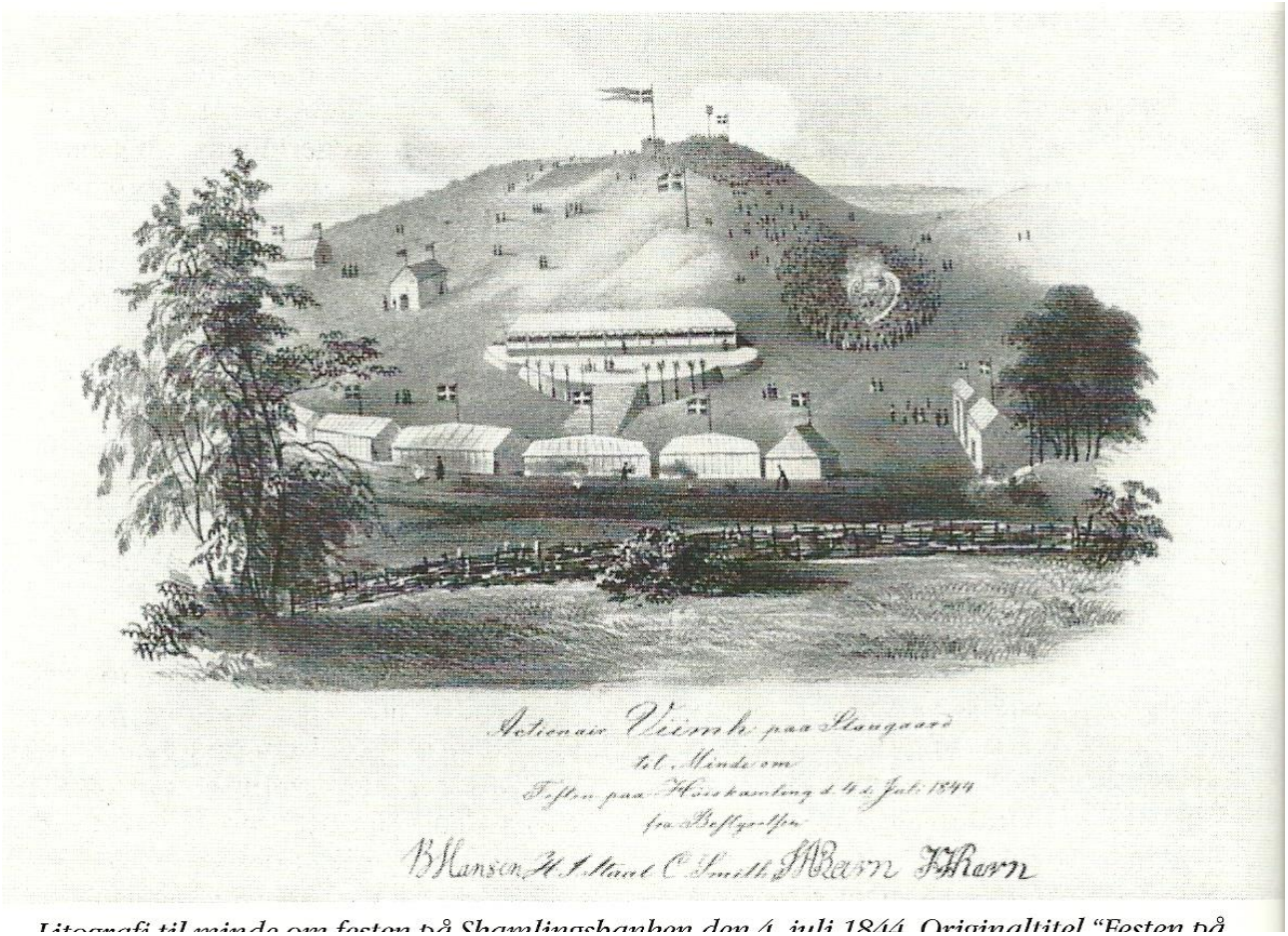
Der findes i "Sanghåndbogen" en beskrivelse af de fleste af sangene.

1: Danmark dejligst vang og vænge (Højskolesangbogen, 475)

Sangen, hvor Dronning Thyra taler om at Danmark mangler et ordentligt forsvar imod syd: "Leddet er af lave."

2: Velkommen i den grønne lund

I 1843 og 1844 mødtes de dansksindede nordslesvigere til folkemøde på Skamlingsbanken.

Litografi til minde om festen på Skamlingsbanken den 4. juli 1844. Originaltitel "Festen på

(Billedet er gengivet flere steder, f.eks.: Hansen, Hans Schultz, i: *Sønderjyllands historie* bd. 2, p. 101, Historisk Samfund for Sønderjylland, 2009.)

Her blev samhørigheden imellem Kongeriget og Slesvig fejret med taler og sange.
Grundtvig skrev en sang om denne begivenhed: Velkommen i den grønne lund.
Den findes i Højskolesangbogen, men i Erik Grips version er dele af versene udeladt, nemlig dem, der handler om Skamlingsbanken og om kongen. Dette er ærgerligt, hvis man ønsker at analysere teksten. Til gengæld er Erik Grips melodi mere fængende for unge mennesker. Man har muligvis sunget den dengang på "Menuet af Elverhøj".

Et hyppigt forekommende spørgsmål: "Hvad mener Grundtvig med disse abekatte?" Han skriver:

"Mennesket er ingen Abekat, bestemt til først at efterabe de andre Dyr, og siden sig selv til Verdens Ende, men han er en mageløs, underfuld Skabning, i hvem guddommelige Kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde Slægter, som et guddommeligt Eksperiment, der viser, hvordan Aand og Støv kan gennemtrænge hinanden, og forklares i en fælles guddommelig Bevidsthed."

https://teol.ku.dk/formidling/Gymnasieskolen/grundtvig_undervisningsrum/undersider/menneskekenderen/

3: Dengang jeg drog afsted. (Højskolesangbogen, 488)

Sangen om den tapre landsoldat i 3årskrigen.

4: Det haver så nyligen regnet (Højskolesangbogen, 497)

Sønderjydernes kampsang. En oplagt sang at analysere.

5: Høje nord, friheds hjem.

(https://www.ugle.dk/hoeje_nord.html)

Sangen, der i 1903 udløste en retssag, fordi landråden i Sønderborg anså det for en politisk ophidsende sang.

Landretten i Flensborg udtalte i den anledning:

”En sang kan oprindelig i Digterens, Lærerens eller Sangerens mening være helt uangribelig, men kan ved et eller andet ydre Tilfælde eller ved en anden Udtydning af enkelte Udtryk, uden at der forandres noget som helst ved Ordlyden, faa et helt nyt Indhold, saa at den nu bliver en national Kampsang (…) da det ikke kan komme an paa hvad Digteren kan have ment, men hvad de, som synger Sangen vil udtrykke.”

(kilde: Steensgaard, Erling: *”De forbudte sange”*, Forlaget af 1907 A/S, 1908. p. 10)

Sangen nævner ikke Danmark med et ord. Men hvis den synges med fynd og klem, er der ingen tvivl om, at den kan virke ophidsende. Problemet er imidlertid hvilke objektive kriterier, man kan sætte.
Dette førte til en strid om hvordan man bedømmer sange som ophidsende.
Redaktør Jens Jessen, som var valgt til den tyske rigsdag fremdrog broblematikken i rigsdagen og udtalte: ”Efter en saadn Fortolkning kan jo alt muligt forbydes og straffes.”
Eksempelvis Luthers salme, Vor Gud han er saa fast en Borg, hvori der står:

Og myldred djævle frem på Jord
Og os opsluge vilde,
Vi frygte dog ej Fare stor,
De deres Trusler spilde.

For, som Jessen udtalte: ”Når Danskerne synger om Djævlene, saa mener de naturligvis Prøjserne!”
(Steensgaard, Erling: *”De forbudte sange”*, Forlaget af 1907 A/S, 1908. p. 11)

Her kunne man diskutere med eleverne, hvordan vi tolker sangtekster. Er det forfatterens oprindelige mening, der er den rigtige tolkning, eller er det den enkelte sangers fortolkning, der tæller. I den sammenhæng kan man jo inddrage den aktuelle diskussion om ”Den danske sang er en ung blond pige”:

Mads Mordhorst, CBS udtalte :
”Personligt vil jeg ikke synge med på den sang. Jeg kan heller ikke forestille mig, at der er nogen, der vil tage den op nu, hvor vi har den erfaring i bagagen, at den kan virke stødende. Så vil det jo være en provokation at synge den fremover.”
(https://www.dr.dk/ligetil/ligetil-paa-tegnsprog/underviser-paa-cbs-foelte-sig-kraenket-af-sang-fra-hoejskolesangbogen)

6: Du skønne land med dal og bakker fagre (højskolesangbogen, 434)

Sangen er skrevet i 1859. Med den viden kan eleverne tolke teksten. Men hvordan har sønderjyderne tolket den mellem 1864 og 1920? Hvordan kunne man tolke den i dag?
Her tænkes specielt på sidste linje

Før hun skal rives fra hans side,
end en dyst tør vel dansken ride,
end en dyst!

7: Det lyder som et eventyr (Højskolesangbogen, 499)

Hvis man kender til Pontoppidans øvrige forfatterskab, er dette digt specielt. Pontoppidan, der er kendt for at skrive satirisk og barskt bliver her blød. Tom Kristensen skrev i 1937 ved Pontoppidans 80-års fødselsdag:

Den dag, da Sønderjylland kom tilbage
Da brast din stemme og blev sært til sang
Kun én gang gav du efter for din mildhed;
Men aldrig glemmer vi den ene gang.

(Buch, Jørn, i: *Sanghåndbogen*, FFD’s forlag, 2006, p. 108)

Overgang til første verdenskrig og genforeningen.

Se filmen om det sidste sønderjyske årsmøde i 1914:

https://www.youtube.com/watch?v=Xcyw0e13dvM

Her kan man høre H. P. Hanssen holde sin tale. (Det er en indspilning han lavede i 1930’erne). Talen samler op på flere af de temaer, som er blevet behandlet i gruppearbejdet og lægger op til at gå videre i historien: 1. verdenskrig og Genforeningen.

Første verdenskrig kommer man ikke udenom i historiefaget i gymnasiet, og krigen og freden i Versailles behøver ikke nødvendigvis at blive behandlet i dette forløb.

Vil man beskæftige sig med Første Verdenskrig udfra et sønderjysk perspektiv, kan anbefales:

Adriansen, Inge og Hans Schultz Hansen (red.): *"Sønderjyderne og den store krig 1914-1918"*, Museum Sønderjylland og Historisk samfund for Sønderjylland, Aabenraa 2006

Kort introduktion til baggrunden for afstemningerne

Af Martin Klatt, adjunkt, mag.art. ved Institut for Grænseregionsforskning

I oktober 1918 dannedes i kølvandet på den tyske revolution, der også i Sønderjylland førte til oprettelsen af lokale arbejder- og soldaterråd, en demokratisk regering i Tyskland for at søge fred hos de allierede på grundlag af den amerikanske præsident Wilsons 14 Punkts Program, som blandt andet indeholdt folkenes selvbestemmelsesret. Det sønderjyske rigsdagsmedlem H.P. Hanssen udnyttede straks situationen ved også at kræve selvbestemmelsesretten anvendt på Nordslesvig; og han fik på baggrund af en tale i rigsdagen den 23. oktober 1918 den tyske socialdemokratiske udenrigsminister Solfs tilsagn om, at den nye tyske regering var villig til at indrømme de danske sønderjyder en afstemning om Sønderjyllands tilbagevenden til Danmark.
Afstemningen og Genforeningen
I november 1918 vedtog den nordslesvigske vælgerforenings bestyrelse den såkaldte Aabenraa-resolution på Folkehjem i Aabenraa at kræve den såkaldte Clausen-linie som fremtidig grænse. Denne linje, der er identisk med den nuværende dansk-tyske grænse, blev omkring århundredskiftet trukket af den danske historiker og sprogforsker H.V. Clausen. Den afgrænsede det område, som efter Clausens mening kunne indlemmes og assimileres i en dansk nationalstat. H.P. Hanssen var den førende talsmand for denne grænselinje. Aabenraa-resolutionen krævede det sønderjyske spørgsmål løst ved en folkeafstemning. Der skulle finde en-bloc afstemning sted i området mellem Clausen-linien og 1864-grænsen; tilstødende distrikter i Mellemslesvig skulle ligeledes indrømmes en afstemning, hvis den lokale befolkning ønskede det.
På anmodning fra H.P. Hanssen henvendte den danske sig efter mødet på Folkehjem til de allierede magter for at sikre Nordslesvig-spørgsmålets behandling under fredsforhandlingerne. Regeringen og flertallet i den danske rigsdag var enig i Aabenraa-resolutionens indhold. På trods af modstand fra ejderdanske og flensborgske kredse blev Aabenraa-resolutionen derfor i sidste ende grundlaget for den endelige afstemning.
Bortset fra socialdemokraterne stod de tyske kredse (Deutscher Ausschuss für das Herzogtum Schleswig) afvisende for enhver deling af Slesvig. De fik imidlertid ingen indflydelse på afstemningsreglerne, som var en del af Versailles-fredstraktaten.
Afstemningen foregik i to zoner. 1. Zone omfattede Sønderjylland ned til Clausen-linien; anden zone bestod af Flensborg by og en stribe af sogne omkring Flensborg, den nordlige del af midtlandet og de nordlige frisiske øer. En midlertidigt planlagte tredje zone blev slettet efter indsigelse af den danske regering. I første zone blev der stemt en-bloc, mens stemmetallene i 2. Zone blev talt sognevis for at muliggøre grænsekorrekturer mod syd. På trods af stor valgpropaganda kom afstemningsresultatet til at bekræfte H.V. Clausens sindelagsgrænse: I første

zone var den 10. februar 1920 74,9 % af stemmerne for Danmark, i 2. zone den 14. marts 1920 80,2 % af stemmerne for Tyskland. Der var dog tyske flertal i Højer, Tønder, Aabenraa og Sønderborg, som alligevel kom til Danmark på grund af en-bloc-princippet, hvilket tyskerne opfattede som uretfærdighed. De tyske flertal i Aabenraa og Sønderborg var dog knebne.
Det slesvigske spørgsmål blev ikke endelig løst med afstemningen. Hverken Tyskland eller det tyske mindretal anerkendte Clausen-linien som grænse, kun det danske og det tyske socialdemokrati indgik i 1923 en aftale, hvor man accepterede Clausen-linien som retfærdig grænse. Den danske regering gik uanset politisk observans ind for den nye grænse, men i nogle kredse af befolkningen fastholdt man ønsket om en sydligere grænse.
I maj 1920 indførtes kronemønten i første zone, og den 15. juni 1920 blev suveræniteten over Sønderjylland overdraget til Danmark. Den 10. juli red kong Christian 10. over den slettede grænse nord for Christiansfeld, og den 11. juli blev Genforeningen officielt fejret på Dybbøl Banke.

Kilde: https://www.graenseforeningen.dk/node/4798

Analyse af afstemningsplakater

Man kan finde de danske afstemningsplakater her:

https://www.graenseforeningen.dk/leksikon/a/4619

Imidlertid kan man også for øvelsens skyld blot skrive ”afstemningsplakater 1920” i en googlesøgning. Der findes både dansksprogede afstemningsplakater for Tyskland og tysksprogede afstemningsplakater for Danmark. Det er derfor en øvelse i sig selv for eleverne at fastslå hvad plakaten agiterer for. Dernæst kan laves en klassisk billedanalyse og analyse af teksten på plakaten. Eksempelvis disse:

(Kilde: Den sønderjyske historiekanon, https://historiekanon.dk/hoejdepunkter/genforeningen/)

Ønsker man at brede temaet med afstemninger ud til et europæisk plan, kan anbefales følgende udgivelse på 32 sider:

Jebsen, Nina, "*Vær tro! Agitation ved folkeafstemninger i Europa 1920-1921*", Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot, 2012

Demokratiske principper

Grænsen i 1920 blev fastlagt efter princippet om folkenes selvbestemmelsesret. Derved blev princippet om en historisk grænse ved Ejderen eller Dannevirke opgivet. Ikke uden sværdslag. Der var folk, der i 1918-1920 arbejdede for en sydligere grænse.
(Se bl.a. https://www.graenseforeningen.dk/leksikon/e/4585)

De tysksindede agiterede for Tiedje-linjen.
https://www.graenseforeningen.dk/node/5776

Med afstemningsresultaterne den 10. februar og den 15. marts kan man opstille argumenter for hvor en retfærdig grænse skulle gå. Hvilke hensyn må tages, når en grænse skal trækkes? Vej- og jernbanestrækninger, naturlige skel som vandløb, ejendomme, samt naturligvis befolkningen.

ErTtiedje-linjen mere eller mindre retfærdig end Clausen-linjen (den nuværende grænse)?

I 1920 efter afstemningen den 15. marts forsøgte en gruppe mænd at få Flensborg med til Danmark på trods af det klare afstemningsresultat. I den sammenhæng afskedigede kongen regeringen uden at der havde været et folketingsflertal imod den. **Påskekrisen** er et oplagt emne at tage op i forbindelse med genforeningen, eftersom den berører nogle almene emner om det parlamentariske princip og regeringsdannelse i Danmark. Forløbet i foråret 1920 kan læses her: https://www.graenseforeningen.dk/node/4687

Inspiration til et bredere undervisningsforløb

Styrken i den danske grænse ligger netop i, at den bygger på befolkningens vilje. Derfor blev den et ufravigeligt princip for regeringerne fremover. Den 9. april 1940 hed det i det tyske ultimatum til den danske regering, at

"tyske Tropper ikke har betraadt dansk Jord i fjendtligt Øjemed, samt at den tyske Regering ikke har til Hensigt ved sine foranstaltninger at antaste Kongeriget Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed, hverken nu eller i Fremtiden."

(*Se f.eks. Lidegaard, Bo: Kampen om Danmark 1933-1945, Gyldendal 2005, pp. 188 ff)*

Her fremgår det, at Tyskland den 9.april 1940, (af alle dage!), anerkender Danmarks territoriale integritet og dermed 1920-grænsen. Dette har sandsynligvis været i de danske politikeres overvejelser den morgen. Da Tyskland senere samme år besatte Frankrig, blev Alsace-Lorraine indlemmet i Det tredje Rige.

Bo Lidegaard skriver i en kronik i Politiken den 11.4. 2003 om dansk forsvarspolitik i 30erne:

"P. Munchs og Det Radikale Venstres svar var, at det eneste mulige svar var en indre mobilisering, der gjorde den danske nation stærk og i videst muligt omfang immun over for militaristisk (læs: tysk) og antidemokratisk (læs: kommunistisk) ideologisk påvirkning. Inspirationen var i vidt omfang hentet fra erfaringerne fra det tyskbesatte Sønderjylland, hvor danskheden trods vanskelige kår havde overlevet snart et halvt århundredes tysk besættelse, om ikke usvækket, så dog uden mindste udsigt til endeligt at bryde sammen og slutte sig til den overmægtige besættelsesmagt. En lignende ideologisk-kulturel national overlevelsesstrategi måtte kunne udformes for hele landet. Grundideen var, at den indre samfundsopbygning måtte gøres så stærk og den enkeltes tilhørsforhold til nationen så beslutsomt, at selv ikke en militær besættelse og massiv politisk og tysk national modpåvirkning ville kunne opløse det. Midlet var en udbygning af demokratiet, åndelig mobilisering og sociale reformer, der kunne sikre, at færrest muligt stod eller blot følte sig som stående uden for samfundet."

(https://apps.infomedia.dk/mediearkiv/link?articles=Y4667338)

Sangen "Det haver så nyligen regnet" fik ny betydning ved Alsangen under 2. verdenskrig.

Andre emner, der kunne tages op, er de **forsøg på grænserevision**, der blev gjort umiddelbart efter 2. verdenskrig:

,

Arne Ungermanns tegning fra september 1946 viser Danmarks dilemma i det sydslesvigske spørgsmål. John Bull spørger en tvivlrådig Mor Danmark: „Say when." Helt frit kunne Danmark dog ikke vælge.
(http://denstoredanske.dk/Danmarkshistorien/Krise_og_krig/Tilbage_til_demokrati/Normaliseringen_begynder/Sydslesvig)

samt udarbejdelsen af **København- Bonn-erklæringerne**, der omhandlede de to mindretals rettigheder, i forbindelse med Vesttysklands indtrædelse i NATO i 1955.

https://www.graenseforeningen.dk/node/4657

Litteraturliste

Adriansen, Inge m. fl. ”Fokus 2 fra Oplysningstid til Imperialisme” Gyldendal,

Adriansen, Inge og Hans Schultz Hansen (red.): *”Sønderjyderne og den store krig 1914-1918”*, Museum Sønderjylland og Historisk samfund for Sønderjylland, Aabenraa 2006

Bjerre, Karen (red.), *”Sanghåndbogen”*, FFD’s forlag, 2006

Buch, Jørn: *”Synnejysk historie”,* 2005

Hansen, Hans Schultz, i: ”*Sønderjyllands historie”* bd. 2, p. 64, Historisk Samfund for Sønderjylland, 2009

Ingvorsen, Leif: *”Det lyder som et eventyr*,” Bogans forlag 1995

Jebsen, Nina, ”*Vær tro! Agitation ved folkeafstemninger i Europa 1920-1921*”, Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot, 2012

Lidegaard, Bo: *”Kampen om Danmark 1933-1945”,* Gyldendal 2005

Steensgaard, Erling: *”De forbudte sange”*, Forlaget af 1907 A/S, 1908

Hjemmesider:

Den sønderjyske historiekanon: https://historiekanon.dk/

Grænseforeningen: https://www.graenseforeningen.dk/

Museum Sønderjyllands youtube-kanal:
https://www.youtube.com/user/museumsonderjylland/playlists

Jørn Eberts database over gamle danske sange:
https://www.ugle.dk/sange.html